

CHŁOPSKI (76) *ai*

-o- (30), -ó- (1) *Mącz* (30 : 1).

sg m N chłopski (16). ◊ *G* chłopskiego (6); -ého (2), -(e)go (4). ◊ *A* chłopski (2). ◊ *L* chłopskim (1). ◊ *f N* chłopską (12). ◊ *G* chłopski(e)j (2). ◊ *A* chłopską (1). ◊ *I* chłopską (1). ◊ *n N* chłopski(e) (6). ◊ *G* chłopski(e)go (1). ◊ *A* chłopski(e) (2). ◊ *pl N m pers* chłopscy (2). *subst* chłopskie (8); -é (1), -(e) (7). ◊ *G* chłopskich (7). ◊ *A subst* chłopski(e) (3). ◊ *L* chłopskich (1). ◊ *D sg n skostn* po chłopsku (5).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI(XVIII) – XVIII w.

*Przymiotnik od „chłop” ‘wieśniak’; kmiecy, wieśniaczy; rusticanus, rusticus Mącz, Calep, Cn; paganicus, silvester Mącz; paganus, rurestris Calep (76) : Ia yeftem ze dwunáfcye rodzáiow chłopfkich March¹ A2v; Rzemyeflnykom y robot chłopfkych ymyoná. Murm 179; Takiełz y ofle łayno łpalone/ á z ocztem zmiełzane/ łtanowi krew: chłopfkie lekarzłtvo. FalZioł V 88; RejFig Aa5; Hetmani chłopfcy powiedzieli BielKron 202, 202; KwiatKsiąż Qv; Arma rusticorum, Chłopski łprzét. Mącz 16b; Bucolica, Xięgi álbo powieści w których páłterze o bydlęcych y inych chłopskich łpráwách [...] rozmáwiáya. Mącz 27d; Paganalia, Poświęćanie kościołá ná wsi álbo kiermálz/ chłopskie łwięto. Mącz 272d, 248c, 272d [2 r.], 362b [2 r.], 436c; WierKróć B; áby [...] głowá chłopfka [capita ... plebeiorum] tylko dziełiąćią grzywien pieniędzy náłznych od Sláchćicá płácona byłá. ModrzBaz 27v, 13, 80 [2 r.]; Rusticior – Barzei chłopski. Calep 933a, [745]b, 933a, b; Zašiewki ták dworfkie iáko chłopfkie przeiechác/ á iáre tákże tełz ná Wiołnę GostGosp 74; KochPij C4; KlonFlis C3v; KlonWor **2v; Zrozmiálem [!] tu trochę po łáćinie Choćiam proftak/ bom zrołł w chłopfkim gminie RybWit C2.*

Wyrażenia: »bot, obow (jest) chłopski(-a)« = *kurp; carpatina, pero Mącz* [szyk 2 : 1] (2 : 1): obow nog iego byłá chłopfka á bárzo gruba March¹ A2; Carpatina [...] Chłopski bóť/ kurp/ obnoźnek Mącz 39b, 292c.

»chłopska broń« (1): Sparus, Chłopska broń krziwa pałká mácućá/ bengel niekórtzi zowá. Mącz 404b.

[»chromina [= *chata*] chłopska«: koniom lišćie z drzewá y łnopki łłomiáne z chromin chłopfkich [...] dáwáli. StryjKron 486 (Linde).]

»chyz, dom(ek), chałupka chłopski(-a)« [szyk 3 : 2] (2 : 2 : 1): Humiles casae, Niskie chałupki chłopskie. Mącz 159c; Silvestria tecta, Chłopskie kmiecie chyzy/ chałupki. Mącz 436c, 39d, 203d; Druga zálię wieyłka dzieweczka [...] wełzłá do domku chłopfkiego GórnDworz Bbv.

»chłopska krew« (2): chłopfka krew nigdy niemoże życźliwá álbo przyiázná być łłácheckiey krwi [plebeium sanguinem nec favere, nec amicum posse esse unquam nobili sanguini], ModrzBaz 19, 77v.

»narod chłopski« (1): Bo kto łobie przypomni pirwłzy włzcźetek iego/ Tedy łie márnje zácźáł z narodu chłopfkiego. RejZwierc 241v.

»chłopskie pienie« (1): Musa silvestris, Chłopskie pienie/ álbo łpiewánie. Mącz 436c.

»chłopska przypowieść« = *proverbium rusticum Mącz* [szyk 1 : 1] (2): Mącz 362b; A tełz nas s thego oná łtára przypowieść chłopfka przełtrzeća RejZwierc 80.

»chłopskie łłowo« (1): Verbum rusticatum, Chłopskie łłowo. Mącz 362b.

»zaburzenie chłopskie« = *powstanie chłopskie w Niemczech w XVI w.* (2): Luter łyżąc to ząburzenie chłópfkie/ wydał kfiążki miedzy lud póspoliti vpomináiąc ie/ áby/ od tych roftyrkow odstąpili *BielKron* 202v, 209v.

Zestawienia: »artykuły chłopskie« = „*Zwölf Artikel der Bauern*”; wydane w 1525 r. żądania chłópow (*wojna chłopska*) (2): Artykuły chłopskie. *BielKron* 203 marg, 468v.

»chłopski stan« (5): *UstPraw* K2; átoľi od tego ártikuľu ľą pobudzeni/ ktore [...] przekłáda bogáte nád vbogie/ śľáchtę nád mieifki y chłópfki ľtan *ModrzBaz* 72, 73; *SarnStat* 408, 500.

»wojna chłopska« = *powstanie chłopskie w Niemczech w XVI w.* [szyk 1: 1] (2): Skąd rozmaíte burdy/ y bunty á woyny poddánych przeciw Pánom powśtály/ iáko przed tym w Niemcách chłópfka woyná *WujJud* 134; *SarnStat* 296.

Szereg: »miejski, (a(l)bo, i) chłopski« (5): *UstPraw* K2; *ModrzBaz* 72, 73; gđźieby [...] był ofkárżón y obwinión/ y świádectwy ludzkiémi/ mieyfkiégo/ chłópfkiégo/ áľbo którégokolwiek innégo ľtanu obyczáiem przerzeczonym przekonan *SarnStat* 408, 500.

a. *Prostaczy, nieokrzesany; agrestis, illiberalis, inurbanus, plebeius rusticanus, rusticulus, rusticus Mącz* (18) : Parsimonia rusticana, Skępftwo á kurczenie chłopskie. *Mącz* 362b, 68d, 300b; w obyczáioch/ w życiu/ w iedzeniu niechay w nim nie bęđzye znáć/ nie chłópfkiego *GórnDworz* N2v.

Wyrażenia: »chłopska mowa« (1): Plebeius sermo. Prośta/ Chłópfka mowá. *Mącz* 303d.

»chłopski obyczáj« = *agrestis mos Mącz; rusticitas Calep* (6): Rusticulus, Przigrubśzy/ nieyáko chłópfskich obyczáyów. *Mącz* 362b, 6b [2 r.], 425a, 508b; *Calep* 933b.

»chłopskie przyrodzenie« (1): Illiberale ingenium Chłópfskie przyrodzenie. *Mącz* 191a.

Szereg: »gruby a chłopski« [szyk 2 : 1] (3): *MiechGlab* [88]; *Mącz* 6b; chocia ľedá co powie/ chłópfką á grubą trefnoćią/ iáko kiiem w błoto: przedfię mu ľie wśzyľcy śmieją. *GórnDworz* M6.

Wyrażenie przyimkowe: »po chłópfku« = *rustice Mącz, Calep, Cn; rusticatim Calep, Cn* (5): vbraľ młóđzieńcow mężow dobrych w czterdzieści w chłópie odzienie/ ktore návczył iáko ľie mieli ľpráwowáć po chłópfku *BielKron* 247; Crassa minerva dicitur aliquid fieri, Prośto/ Grubo/ Po chłópfku. *Mącz* 67b, 362b; *Calep* 933a, b.

Synonimy: *kmieci, kmiecki, kmiecy, wiejski, wieśny; a. gľupi, gruby, nieludzki, nieobyczájny, nietrafny, prostacki, przygrubśzy.*

Cf **CHŁOPI**